

STRAH OD KOPANJA
Majko, zašto nema Piramide

Esad BAJTAL

*Osmanagić kopanjem dokazuje
kako Piramida postoji, a
stručnjaci to negiraju i traže od vlasti
da zaustave dalja iskopavanja.*

«Start», br. 194. od 16.05.2006. str. 32

S obzirom na gornji citat, cijelu priču¹ o jednom potpuno legitimnom, ali metodološki krajnje neprincipijelnom sporu oko *Bosanske piramide sunca*, valja započeti neizbježnim logičkim pitanjem:

*Zašto protivnici Piramide, ako su zaista uvjereni
da je nema, traže zabranu njenog iskopavanja?*

Čega se boje?

Njima bi, ukoliko su u pravu, ne zabrana, nego upravo *iskopavanje* trebalo ići u prilog. Jer, ne može se iskopati ono čega nema. I obrnuto: iskopati nešto moguće je samo ako «to nešto» – već postoji.

Ergo:

Osmanagićevi oponenti traženjem zabrane kopanja i nehotice otkrivaju razlog svoje strepnje od onog *nepoznatog* koje bi iskopavanjem moglo da «ispliva» na površinu. To je elementarna logika stvari, i jedini način da se taj znanstveno krajnje neshvatljiv zahtjev zabrane istraživanja *Bosanske piramide sunca* razumije, moguć je prvenstveno uz pomoć *metodološko-logičkih*, a zatim, i nekih *fenomenološko-psiholoških* kategorija njegove interpretacije.

¹ Osnovu teksta koji slijedi čini autorovo predavanje pod naslovom «*Za i protiv piramide*» koje je održao u okviru manifestacije «*Dani kulture*» Visočkog ljeta, 21.07.2006., a na poziv NGO «*Forum građana*» Visoko.

Iako za oponente «nepostojeća», Piramida, u njihovoj svijesti, očigledno, svakodnevno izranja poput *noćne more*, atakujući težinom vlastite nelagode na blaženu usnulost zaspalog podrivajući svojim samobjavljivanjem neosviješteno povjerenje u snagu i jezik predrasuda skrupčanah u ideji njenog bunovnog poricanja. Jer, neuhvatljiva zbilja ovog svijeta, u svojoj subperceptivnoj zahtjevnosti i znanstvenoj izazovnosti, istovremeno je, i nešto više, i nešto manje, od onoga što je prećutno kodificirano logikom i jezikom «zdravog razuma».

Odatle polazeći, priznati (odnosno «pristati na») nepoznatu i *a priori* uporno potiskivanu *piramidalnu mogućnost*, koja se, svakodnevno i fantomski nestvarno, pomalja iz planski razrivane utrobe Zemlje, moguće je samo po cijenu odricanja od «zdravorazumske» ideje njenog neargumentovanog negiranja. A za tu vrstu iskoraka u neželjenu gnoseološku mogućnost, potrebna je stanovita intelektualna hrabrost koju oponenti, čini se, još uvijek nemaju. Jer, idući povijesnim tragom vazda prijeporne znanosti, učimo kako je vrlo malo onih koji su mentalno spremni na to da se, tako jednostavno, brzo i bez zazora, odreknu navikom objektiviziranih privida i objektivno nezasnovanih «zdravorazumskih» uvjerenja.

O nezdravosti «zdravog razuma», i njegovoj nekompetentnosti na polju prosuđivanja neke nove, neuobičajene slike spoznajno već preformirane zbilje, izvještava nas u svom poznatom trotomnom djelu *Vorlesungen über die geschichte der Philosophie*, korifej njemačke idealističke filozofije *G.W.F. Hegel*. Za njega «zdrav ljudski razum» uporno preferira još neistrošene *maksime* jednog povijesnog trenutka i, zapravo, predstavlja način inertnog nekritičkog mišljenja koje sadrži «*sve predrasude tog vremena*». Tako bi, objašnjava *Hegel*, bilo protivno zdravom ljudskom razumu da je neko prije *Kopernika* tvrdio da se Zemlja okreće oko Sunca, ili da je neko prije otkrića Amerike tvrdio da «ima još kontinenata».²

Na tragu rečenog, i kao simptomatički indikativan uvod za početak kritički intonirane rasprave, evo jedne kratke, «zdravorazumske» i, što je najvažnije, *istinite priče* iz davnog petnaestog stoljeća koja (makar donekle), može pomoći u razumijevanju naprasne i grozničavo tražene zabrane iskopavanja na Visočici:

«Ljeta gospodnjeg 1432. razvila se među braćom redovnicima žestoka diskusija oko pitanja o broju zuba u ustima konja. Punih trinaest dana bjesnila je diskusija bez prestanka. Sve stare knjige i kronike bile su izvučene, i pri tom se ispoljila jedna takva divna i dubokoumna erudicija kao nikada na tome području.

² G.W.F. Hegel, *Istorija filozofije I-III, Kultura*, Beograd, 1970. knj. II, str. 34

Na početku četrnaestog dana jedan mladi redovnik uglednog porijekla zamoli svoje učene starješine za dozvolu da i on rekne koju riječ i – na veliko zaprepaštenje diskutanta, čija duboka mudrost bijaše veoma uznemirena – on ih zamoli da riješe stvar na jedan vulgaran i nečuven način: naime, da otvore usta jednog konja, prebroje zube i nađu rješenje svoga problema.

Na to ostali, osjećajući se duboko povrijeđeni u svom dostojanstvu, uz veliku buku i galamu navališe na nj, izudaraju ga i izbace (van). Jer, rekli su oni, sigurno je sam sotona ponukao ovoga žutokljunca da spomene taj nečuven i bezbožan put za pronalaženje istine, koji je u suprotnosti s čitavim učenjem crkvenih otaca.

Poslije još mnogo dana divlje svađe i diskusije golub se mira spustio na naš skup, i oni, svi kao jedan, proglase da će taj problem ostati vječna tajna zbog žalosnog nedostatka historijskih i teoloških podataka o tome, te naredi da se isto zabilježi».

Ova neobična priča, sačuvana zahvaljujući upravo traženoj zabilješci, do našeg je vremena dospjela preko *Francisa Bacona* (1561-1626), engleskog filozofa i jednog od «*najblistavijih i najsmjelijih umova*» XVI i XVII stoljeća. *Bacon* je uzima kao zgodan primjer ilustracije «metode» netolerantnog i jalovog skolastičkog nadmudrivanja, ali i kao znakovit izraz paradoksalno žalosnog stanja u kome se nalazila naučna misao toga vremena.

Ova «metoda», koju nam F. Bacon ovdje prikazuje, ostala je ipak – milom ili silom – više od jednog milenija glavna kočnica svakog ozbiljnog naučnog razvitka. Tek u vrijeme kasne renesanse, pored ostalog zahvaljujući i radovima samoga Bacona, opažanje i eksperiment odnijeli su definitivnu pobjedu i postali temelj moderne nauke (M. Zvonarević).

Nažalost, i punih 600 godina poslije tog mučnog događaja, nama se ovdje zbivaju strukturalno identične stvari. Svojim držanjem danas, *Osmanagićevi* oponenti bi da nas ponovo vrata u vrijeme beskrajno skolastičkog nadmudrivanja dokonih i dogmatski samouvjerenih redovnika. Poput zajapurene samostanske braće i protivnici Piramide zabranom kopanja, i pozivanjem na «*nedostatak povijesnih podataka*», s indignacijom odbacuju njeno postojanje.

Tako, npr., prof. *Blagoje Govedarica*, čak iz Njemačke gdje živi, poručuje da treba «... *prekinuti sa iskopavanjima i traženjem dokaza kojih nema*» (*BH Dani*, br. 466, 19.05.2006. str. 21). Iako bi puno logičnije bilo da (kao poricatelj postojanja piramide), *traži baš kopanje* jer se, *samo kopanjem*, a ne pukim verbalnim negiranjem ili peticijskim aklamiranjem, može pokazati da nema (ako nema) dokaza njenog postojanja. Principijelno-metodološki, samo bi *traženje kopanja* bio

logički dosljedan stav na liniji javnog negiranja Piramide; negiranja na koje prof. *Govedarica* ima sasvim legitimno znanstveno i ljudsko pravo, i koje u principu nije sporno.

Sporno je, međutim, nešto drugo.

Sporno je to što umjesto rigorizma logičko-metodološke dosljednosti, koju očekujemo od jednog znanstvenika, sasvim iznenada, njegovim ishitrenim zahtjevom bivamo suočeni sa problemom ne samo metodološke nego i principijelno-etičke nedosljednosti.

Naime, samo nekoliko dana nakon gornje izjave u *Danima*, sada u jednom TV prilogu, *TV PINK* BiH (emisija posvećena problemu Piramide, 25.05.2006) na pitanje autorice TV priloga «*da li je bio na piramidi*» koju negira, prof. *Govedarica* odgovara da «*nije bio i ne želi ići*», sve dok mu *se*, kako je izričito naglasio – «*ne pruži više dokaza o njenom postojanju*». Dakle, paradoksalno, ali prof. *Govedarica*, traži dvije logički sasvim inkompatibilne stvari: 1.) «*više dokaza*», s jedne, i 2.) «*zabranu kopanja*» (koje jedino može pružiti tražene dokaze), s druge strane. Prevedeno na jezik samostanske priče iz 1432. godine, prof. *Govedarica* skolastički traži da mu se kaže koliko konj ima zuba, pri tom, redovnički *zabranjujući* bilo kome da konju otvori usta i – prebroji njegove zube.

Naravno, u atmosferi nekritičkog nadmudrivanja žurnalistički i senzacionalistički besprincipijelne bosanskohercegovačke svakodnevnice, takvo, voluntaristički obojeno držanje ne predstavlja ništa novo. Čak štaviše, u ravni svakodnevnog, izvan-znanstvenog diskursa, nedosljednost iskustveno spada u red «dobrih običaja» na koje smo se poodavno navikli. Ali, u kontekstu znanosti to pripada arsenalu naivne i iživljene metodologije, i samo još duhovna tradicija «vijeka mračnjaštva» neupitno priznaje i pristaje na tu vrstu kapriciozno neodgovornog «nadmudrivanja» ad infinitum.

Nažalost, u očiglednosti strukturalnog preživljavanja tog fenomena *hic et nunc*, prepoznamo vid apriornog neprihvatanja, hermetičke zatvorenosti i odbojnosti oponenata za svaku moguću argumentaciju koja dolazi sa, one druge, *Osmanagićeve* strane. Međutim, kako po prirodi svoje *istraživačke misije* moderna nauka nema pravo na gnoseološki autizam, to se (kao implicitni imperativ), podrazumijeva da ona svoj intelektualni dignitet gradi upravo na krajnjoj *otvorenosti* i spremnosti na izazov istraživanja i provjere iznenada artikulirane *moćnosti* nečeg potpuno novog i neobičnog. Naravno, sve to ne znači da je *pravo kritike* tako otvorenoj znanosti uskraćeno bilo kome. Naprotiv, Nauka, za razliku od Vjere, bez kritike i bez sumnje u vlastite polazne pozicije (hipoteze), apsolutno nije moguća; pa ni zamisliva.

Upravo zato, skeptici su nauci vrlo potrebni – «čak neophodni».

Ali, potrebni su joj descartovski racionalni skeptici, skeptici kojima sumnja (sama po sebi) nije, niti može biti *cilj*, nego tek prethodno *polazište*, htijenje da se – geometrizmom racionalne strogosti – korak po korak, uputi u avanturu približavanja neuhvatljivoj istini Svijeta. Međutim, ono što, i za *kritiku potpuno otvorena* znanost ne može prihvatiti, to je apriorizam nepopustljivog poricanja mogućnosti drugačijeg, novog i neobičnog, koji tvrdoglavo zastupaju neosvijesteni branitelji teza «zdravog razuma». Jer, nauka ne priznaje nikakav inat, nego, i samo – *metodološki korektno podastrte argumente*. Stoga, metodološki argumentiranu *upornost*, s jedne, i voluntarističku *tvrdoglavost*, s druge strane, valja razlikovati kao dvije psihološki posve različite i funkcionalno nesamjerljive kategorije. Prva je *naučna*, a druga duboko *anti-naučna*. Jedna je u funkciji znanstvenog progressa, a druga u službi tvrdoglavo-skolastičkog o/držanja *statusa quo*.

Govedaricino negiranje postojanja *Bosanske piramide sunca*, paušalnim iskazima tipa: «*najstarije građevine koje mi poznajemo...*» s aspekta paradigme «otvorene znanosti» – ne znači ništa. Tim iskazom protivnici Piramide, a limine odbacuju znanja svih drugih, i ponašaju se kao da, samo Oni, od Nekoga (od Koga?) imaju unaprijed zagarantovan monopol na Znanje i Istinu; tj., kao da je, sa Njihovim Znanjem, konačno stavljena tačka na svako moguće *ново saznanje*.

Naravno, tek iz perspektive tako apsolutistički shvaćenog Znanja kao jedino mogućeg znanja, postaje samorazumljivim jedno fiktivno *als ob* držanje; tj. držanje «kao da» nema više Nigdje i više Ništa, što bi moglo (ili trebalo), da se traži, istraži i sazna. U analogiji: «kraj povijesti» (Fukujama), bio bi samo logički finale jednog, tom nekritičkom samodovoljnošću postuliranog «kraja znanja».

Dakle, tek ta, behavioralna, egocentričkom frustracijom posredovana *inat-epistemologija* (kao zajednički i prećutni imenitelj *Osmanagićevih* gnoseološki neimaginativnih oponenata), dozvoljava da postoji samo *ono* što Oni znaju da postoji, ili tek misle da – postoji. Sve *drugo* je ad hoc percipirano samo kao «*izvrtanje činjenica*», «*šuplja priča*» (S. Mesihović, *Oslobođenje*, 12.11.2005. str. 26), a zatim, «*mešetarenje*», ili «*spekulacije bez ikakve naučne podloge*», pa čak i nešto «*smiješno*» sa «*političkom podlogom*» (Z. Kujundžić-Vejzagić, *Oslobođenje*, 2/3 11.2005, str. 7); itd. itd. U svemu tome, zanemarimo li aroganciju i cinizam nauci krajnje neprimjerenog vokabulara navedenih opaski (kao freudovsko-lacanovski simptomatičan indikativ nečeg sasvim drugog), nije teško prepoznati epistemološki promašaj njihovih autora: sa ogledala tako izabrane (slengovski prizemljene), jezičke forme, reflektira se distinktivni signum izmicanja i elementarnog nerazumijevanja funkcije i smisla znanosti kao racionalno uzvišene i primarno *istraživačke djelatnosti*. Jer, osnovni metodološki postulat i temeljni zadatak nauke nije *bdijuće istraživanje* na poznatom, nego upravo obrnuto: neumorno «*istraživanje nepoznatog*», imajući,

pri tome, na umu svu izazovnost iskustveno-povijesne činjenice da – čak ni ono «*nama poznato*» – nikad do kraja nije *s-poznato*.

Naravno, probabilistička uslovljenost svake ljudske spoznaje, s kojom neizbježno valja računati, dvostruko je determinirana: kako materijalnim momentom društva, tako i predominantnim mentalnim sklopom «*duha vremena*» u kojem znanost egzistira. Svi koji se bave naukom dobro to znaju. Znaju to (za pretpostaviti je) *sasvim dobro* i protivnici Piramide. Baš kao što znaju da nema nedodirljivog, Apsolutnog Znanja, na koje se danas tako besprincipijelno («*najstarije građevine koje mi poznajemo*») pozivaju. Uprkos svemu tome, u spor involvirani arheolozi, povjesničari, znanstveno nekompetentni kolumnisti (kako ovdašnji tako i bjelosvjetski), pod pojmom znanosti najprije nerazgovijetno impliciraju, a zatim *apsolutiziraju* neku didaktički neshvatljivu fikciju nauke kao «*gotovog sklopa završenih istina*». Međutim, poučeni viševjekovnim iskustvom, mi znamo da su znanosti «više ili manje samo po formalnoj definiciji svog pojma nešto gotovo i statičko». Ili, kako bi to rekao prof. dr. V. Bazala,

*Samo nominalno one su nešto jednoznačno i jedinstveno.
Po sadržajnoj strani svoje predmetnosti, međutim, one su otvorena područja mnogih istraživanja, hipoteza, pokušaja, zabluda, a tek onda i nešto objektivno utvrđenih teorija i priznatih evidentnih istina.
U tome je njihova dinamičnost i otvorenost.*

Otuda, jedna od neupitnih, fundamentalnih odlika naučnog metoda, jeste stalno provjeravanje (verifikacija), i, još dalje, i još strožije, stalno insistiranje na *opovrgljivosti* (*Popper*) svih, pa i aktualno važećih istina. Uključujući i onu oponentsku tvrdnju («istinu») da je Visičica «*obično prirodno brdo*». Naravno, neporecivo je pravo *Osmanagićevih* kritičara da i tako nešto tvrde, ali samo *kopanje* spada u povijesno-arheološki legitiman oblik provjere *materijalne istinitosti* te «istine» (tvrdnje). I, ona će samo tako, zakonomjerno provođenim kopanjem, biti definitivno potvrđena ili odbačena. Sve ostalo p/ostaje upitno kao blijeda, knjiško-receptivna i kritizerski neodrživa spekulacija bez uvjerljivo-relevantnog oslonca.

Otuda neizbježno pitanje:

čemu *strah od kopanja* (simptomatski prepoznatljiv u horskom traženju njegove zabrane), ukoliko nam je stvarno stalo do istinske spoznaje arheološke i povijesne zbilje ovih prostora.

Istina traži jasne *materijalne* dokaze i *protudokaze*.

U tom smislu, slijedeći metodološko kritičku misao *K.R. Poppera*, valja podsjetiti da naučne teorije

nisu izvodi iz posmatranja, već su otkrića – nagađanja hrabro stavljena na probu, s tim da se odbace ukoliko se sukobljavaju sa posmatranjima; sa posmatranjima koja su rijetko kad slučajna, već se po pravilu poduzimaju sa određenom namjerom da se neka

teorija provjeri postizanjem, ukoliko je to moguće, odlučnog pobijanja.

Moguće objašnjenje upornog oponentskog bježanja od mogućeg «*odlučnog pobijanja*» (kopajuće opovrgljivosti) njihove apriorističke teze o «nepostojanju Piramide», (do)tiče se jedne psihološke zamke, koja, iz freudovski tamne psihodinamike podsvjesnog, vreba pripadnike tzv. «zatvorenih društava» kakvo je naše.

O čemu je riječ?

Dominantna karakteristika podanika «zatvorenih društava» (tj. društava oktroiranih istina), je generaliziran instinktivni otpor prema svemu novom i nepoznatom. O veličini i snazi tog otpora najbolje svjedoči činjenica da, nerijetko, čak ni formalna pripadnost akademskoj zajednici, (diplome, institucije, certifikati...), sama po sebi, psihološki nije dovoljna da se pojedinac uspješno odupre tom instinktivnom i vrlo neugodnom strahu od nepoznatog.

U tom kontekstu univerzitetka diploma figurira samo kao «*formalno pokriće za status u malograđanskom društvu*» (I. Mandić), i nema uvijek onu neophodnu i oficijelno pretpostavljenu intelektualnu težinu tj., «znanje» koje bi «*trebala da*» garantuje.

I upravo tu nastaju problemi.

Ako «*znanje mijenja svog nosioca*» (Hegel) u pravcu najviše intelektualne otvorenosti (spram još neotkrivenih mogućnosti Svijeta), onda, izostanak te plodonosne mijene, baca hegelovski lošu sjenku na spoznajni kredibilitet svog «vlasnika». Zato bez radikalne transformacije intelektualnog i uskofachovski dizajniranog habitusa *formalnih vlasnika* diploma, tj., bez mentalne tranzicije *zatvorenog* (eng. *closed mind*) u *otvoreni* (kritički) um, nema ni objektivnosti, ni Nauke, a, u našem slučaju – ni Piramide.

Prema američkom psihologu *Miltonu Rokiću* (M.Rokeach, *The open and closed mind*, 1960.), u slučaju fenomena «*zatvorenog uma*», radi se o strukturi ličnosti koja odgovara opštoj *autoritarnosti* ili *dogmatizmu*. U pitanju je zatvoren i čvrsto povezan sistem ponekad međusobno neusklađenih vjerovanja, suprotnih stavova i uvjerenja. Pristrasnost u vrednovanju, i nekritičko odbacivanje novih mogućnosti, dolazi otuda što na spoznajni proces «*closed mind-a*», više utiču *subjektivni faktori* (emocije, strasti, želje, strahovi...) nego trezveno-kritičko promišljanje i logički argumenti na tragu evidencije dostupne u ravni odnosnog realiteta.

Nakraće, to, da li Piramide ima (ili – nema), ne odlučuje *a priori* ni diploma u džepu, ni univerzitetki kabinet, ni članstvo u akademiji, nego, samo i isključivo – konkretan,

platonovski(m) spoznajnim erosom motiviran *rad na terenu*. A to, u prevodu na jezik dijakritike arheološko-znanstvenog praktičizma znači: odlučno, tvrdo, žuljevito i istrajno kopanje tamo gdje nas, kao u slučaju Visočice, izazovno indikativna geosemata zazivaju. I, uz to još, svakodnevno snimanje, mjerenje, skakanje, poređenje, nadgledanje i neizbježno institucionalno-laboratorijsko ispitivanje nađenih iskopina (artefakata) sa Visočice i Plješevice.

Bez toga nema Piramide!

Jer, piramide ne niču same iz zemlje.

Niti prestaju postojati, ako ih ima, samo zato što neko tvrdi da ih – nema!

Moraju se imati argumenti i za «*ima*», i za – «*nema Piramide*».

A argumenti u arheologiji se ne iz-mišljaju, nego *is-ko-pa-va-ju*. Naslijeđena povijesna i arheološka znanja na koja se nes(p)retno pozivaju *Osmanagićevi* oponenti, sama po sebi (uz dužno poštovanje koje im u njihovoj podsticajnoj prolaznosti pripada), *nisu dovoljna* za racionalnu zabranu (sprečavanje) njegovih terenskih istraživanja i poricanje postojanja Piramide. Čak, i ako je – nema!

U pitanju je *abeceda neizrecivog* i, strukturalno spoznajna logika stvari, koju najbolje ilustruje jedno upozorenje, ili, još bolje, hermeneutički plodno razjašnjavajuća misao fizičara i nobelovca *Alberta Einsteina* o diskretno ograničenim epistemološkim dometima matematičke znanosti i njenih zakona spram opservirajuće stvarnosti. Zagledan u vječno sporni odnos znanosti i neuhvatljivog, stalno izmičućeg joj Svijeta, *Einstein* će reći da:

U mjeri u kojoj se zakoni matematike odnose na stvarnost nisu sigurni; (a) u mjeri u kojoj su sigurni ne odnose se na stvarnost.

U analoškom prevodu na postojeći spor oko *Bosanske piramide sunca*, to može da glasi otprilike ovako:

U mjeri u kojoj se odnosi na Piramidu, bh arheologija – nije realna. I obrnuto, u mjeri u kojoj je realna – ne odnosi se na Piramidu.

Već ovdje, *in nuce*, oslušujemo glas tada još nominalno nepostojeće i tek nadolazeće popperovski «otvorene znanosti». Komparativno gledano, u gornjem iskazu nema ništa sporno i, sa aspekta popperovski interpretirane i na aktualni spor oko Piramide primijenjene znanosti – sve je jasno. Međutim, aktualni problem je u tome što je cijeli spor očigledno napustio naučne okvire i poprimio obrise vannaučnog incidenta rukovođenog nekim drugim, potpuno ne-naučnim i dnevno-politikantskim interesima (vidi, npr. tekst: *Bosanske piramide, Dani*, br. 475, str. 67; ili

www.bhdani.com). Baš kao u narednom primjeru prizemnih zbivanja oko, svojevremeno, namjenski nečasno osporavanih naučnih otkrića *Nikole Tesle*.

Kao što znamo, *Tesla* je, suočen s pragmatički motiviranim impetusom oponentata, vodio mučnu, tešku i neravnopravnu bitku za goli spas svog otkrića *naizmjenične struje*. Bila je to žestoka bitka za dokazivanje one istine koju danas zna i osrednji bosanski srednjoškolac; borba za ono što je već poodavno planetarna svojina i zajedničko dobro cijelog čovječanstva.

Međutim, u to vrijeme, stvari oko naizmjenične struje najširoj javnosti nisu bile tako jasne i jednostavne kao danas. Koristeći taj spoznajni vakuum, i smišljeno igrajući na kartu intelektualne indisponiranosti i mentalne ljenosti svijetine, *Teslini* protivnici, *Edison* et consortes, išli su tako daleko u poricanju njegovog otkrića da su tvrdili kako je naizmjenična struja dobra jedino – *za ubijanje*.

Svoju tvrdnju su ilustrirali ogavno primitivnom demonstracijom svakodnevnog, javno-uličnog usmrćivanja nedužnih mačaka i pasa lotalica. Uz sve to, vodili su snažnu medijsku kampanju protiv *Tesle*, raspačavajući milione letaka upozorenja u svrhu zastrašivanja američke i svjetske javnosti. Za podsjećanje, danas skoro zaboravljen, letak je u to vrijeme bio moćan informativni medij; otprilike kao što su za naše vrijeme novine, radio i TV. Konačno, u svrhu što efikasnije diskreditacije njegovog pronalaska, *Teslini* protivnici su isposlovali da za izvršenje prve naredne smrtne kazne, koja bude izrečena u zloglasnom zatvoru *Sing Sing*, bude upotrijebljena upravo naizmjenična struja.

Tako se i dogodilo.

William Kemler bio je prvi čovjek u povijesti smaknut na električnoj stolici.

Ali, da se vratimo Piramidi.

Jedan od osporavatelja *Bosanske piramide sunca*, u novembru prošle godine piše da nije upitno «*kako neko može obično prirodno brdo proglasiti za piramidu*», nego «*kako je moguće da neko u to povjeruje*». A zatim, igrajući na «zdravorazumsku» nekritičnost i intelektualnu prosječnost čitalaca dnevne novine, patetično uzvikuje: «*zar smo baš toliko naivni da u jednom običnom prirodnom brdu vidimo piramidu...*» (vidi tekst, Salmedin Mesihović: *Marš sila pseudonauke, Oslobođenje*, 12.11.2005. str. 26.).

Time autor ovog namjenski tempiranog i prividno («zdravorazumski») logičnog pitanja, bolje poznavaoce povijesti znanosti asocijativno uzorno podsjeća na strukturalno identičan, i spoznajno

porazan događaj odigran na zbrkanom polju evropske astronomije XVIII stoljeća. Ponavljajući se, ovdje još jednom navodim ono što sam, u okviru piramidalnog spora, javno već (iz)govorio.

Prije dvjesto godina *Francuska akademija nauka*, formira specijalnu komisiju sa zadatkom da ozbiljno ispita neobične pojave padanja meteorita («*kamenja koje pada s neba*»), o kojima se tada naveliko pričalo.

Nakon silnih razgovora i ispitivanja brojnih svjedoka, komisija Akademije, pod predsjedništvom «velikog *Lavoazijea*», dolazi do konačnog zaključka da «*kamenje ne može padati s neba pošto ga tamo nema*». A zatim, baš poput *S. Mesihovića*, sva u čudu, i ne znajući šta bi s njim, Komisija, jedan čisto materijalni problem, sasvim relativizira i psihologizira naoko «naivnim» pitanjem:

«Kako je moguće da u našem prosvijećenom vijeku još uvijek ima toliko praznovjernih ljudi da vjeruju kako kamenje pada s neba?».

Tako je jedan fizički potpuno opipljiv i praktično provjerljiv niz događaja, sa objektivne, svjesno ili ne, prebačen na subjektivno-psihološku ravan, čime je, od stvarnog, pretvoren u *fantom-problem* oko koga se, tobože, spore oni «*koji vjeruju*» i oni koji «*ne vjeruju*» u njegovo postojanje.

Sa Piramidom se događa potpuno identična stvar: prvo pitanje koje mi je uputio jedan očito nepripremljeni i TV mediju nedorasli voditelj, bilo je: «*vjerujete li Vi u Piramidu*»? I mnoštvo drugih rasprava na temu Piramide, gledao sam, slušao ili čitao, počinje upravo tim besmislenim i promašenim pitanjem.

Danas, međutim, gornji promašaj *Francuske akademije nauka*, zapadna znanost navodi kao «*još jedan primjer o periodičnom trijumfu neznanja čak i u jednom 'prosvijećenom vijeku*» (E. Tomas, New York, 1973.). A, ruska literatura uzima ga kao slikovito poučan primjer koji je «*za desetine godina usporio razvitak nauke o meteoritima*» (V. N. Puškin, Moskva, 1976.).

Kako razumjeti navedeni slučaj kardinalnog promašaja grupe francuskih akademika?

Psihološki govoreći, na djelu je nedostatak spoznajne samokritičnosti kojoj nas (još uvijek uzalud), uče antički filozof *Sokrat* («*znam da ništa ne znam!*») i stari kineski mudrac *Lao-Ce* («*ko zna da ne zna, najviši je!*»). Dakle, tragom te sokratovsko-lao-ceovski prosvijetljene samokritičnosti (*ovdje interpretirane kao epistemološki imperativ i praktično-istraživački regulativ svijesti koja je dokučila i prihvatila ne baš prijatnu istinu nesavršenstva ljudskog znanja*), valja

nam stalno *učiti, tragati, istraživati*, i, istovremeno, već *dostignuta znanja* uvijek iznova, popperovski nemilosrdno, stavljati na *probu opovrgljivosti*.

Kritički stav nauke i zahtjev za objektivnošću, kaže *Popper*, nalažu da naučni iskazi (npr. «*Ima Piramide*» ili «*Nema piramide*», svejedno), imaju samo probni, hipotetički smisao koji stalno mora biti stavljan na probu. Upravo zato, smatra *Popper*, «*u empirijskoj nauci smela, neverovatna, sadržajna hipoteza ima prednost*» nad aktualnom «istinom» (Cf. *Filozofske studije VIII, Filozofija Karla Poppera*, Beograd, 1976. str. 69).

Govoreći o relativnosti naučnih rezultata, *Popper* će insistirati na tome da većina njih «*ima karakter hipoteza, tj. iskaza za koje evidencija nije konačna i koji su zato u svako doba podložni reviziji*» (u našem slučaju kopanju). (vidi: *The Open Society and Its Enemies*, vol. II, p. 221).³ «*Istina je konačni i idealni cilj nauke*», zaključuje Z. Milošev, slijedeći analitički put *Popperovog* pojma «istinolikosti», koji značenjski sugeriranom nedovršenoću implicira ideju traganja kao vječito otvorenog, tj. *nikad zatvorenog* puta ka istini.

A to, u našem slučaju, znači da se *znanstvene knjige* pišu na terenu; povijesne i arheološke prije svih drugih. U kabinetima se samo čitaju, e da bi – i ono *u njima pročitano*, opet, sada na nekom drugom terenu, i samo bilo podvrgnuto nekoj novoj i još rigoroznijoj provjeri na opovrgljivost. I sve tako: od «istine» do Istine koja će, vremenom, i sama postati samo «istina».

Metaforički govoreći, *put ozbiljne spoznaje svijeta* podrazumijeva nesiguran hod rizičnom spiralnom putanjom, na kojoj, pridržavajući se jednom rukom za *hipotezu novih mogućnosti*, a drugom za skute trenutnog *aproksimativa istine*, jedva (i «s mukom napola»), održavamo krhku ravnotežu na epistemološki osjetljivom kantarau znanosti, raspetom između *nedokučive Istine*, s jedne, i *erotski privlačne Zablude*, s druge strane. Upravo zato, naučno saznanje za *Poppera* je «*avantura ideja*», a naučni progres – «*avantura u nepoznato*».⁴

Drugog puta u nauci nema!

Najzad, polazeći od *Popperovog* aksiomatskog imperativa da «*za empirijski sistem nauke mora biti moguće empirijsko opovrgavanje*»⁵, s pravom pitamo kako je, *znanstveno gledano*, moguć kao *ozbiljan* onaj oponentski zahtjev «*zabrane kopanja*», kopanja, koje, preuzima na sebe upravo taj – popperovski opovrgavajući – zadatak i smisao?

³ Prema cit.dj. *Filozofske studije VIII*, Beograd, 1976. str. 69, bilješka 87

⁴ Ibid. str. 73

⁵ Ibid. str. 78

Misleći na tragu principa *opovrgljivosti* (falsifikacionizma), kao ključnog postulata «*otvorene znanosti*», ono što *danas znamo* iz povijesti i arheologije, nije *sve ono* što u povijesti i arheologiji *može da se zna*. I ima još puno toga ne(s)poznatog što kopanjem i radom tek treba da se s(po)azna. Nikakav «Kabinet», sam po sebi, nije garancija ni *naučnosti* ni *intelektualnosti*. Jedina garancija i *jednog* i *drugog* je sokratovska spremnost na individualnu odgovornost i samoodgovornost izraženu kroz kontinuirano nastojanje *opovrgavanja* još uvijek važećih znanstvenih stavova i spoznaja.

Bez stalnog iskušavanja njihove *opovrgljivosti*, egocentrički uspravna znanost neosjetno klizi u svoju suprotnost – perverzni oblik varljivog epistemološkog samozadovoljstva koje, vremenom, tone i (zajedno sa svojim nosiocima), nestaje u živom blatu prevarnog sjaja istinolikošću privlačne još-ne-istine. Jedini spasonosno smislen odgovor na tu vrstu gnoseološki zavodljivog izazova, podrazumijeva uvođenje «u igru» principa moralne dosljednosti i intelektualne odgovornosti znanstvenika kao, per definitione – tragača za istinom.

Jer, «kao što je čovjek općenito odgovoran i za svoje neodgovornosti, tako je i intelektualni uljez odgovoran za svoju plitkounost i duhovnu perverziju». (K. Prohić).

Prema tome, sve one *grupne peticije* potpisivane protiv Piramide («*Start*», br. 194, od 16.05.2006, str. 35) samo su neprincipijelni način izbjegavanja upravo te *individualne odgovornosti*. Još tačnije: peticija, kao *grupni čin*, je neetički i, u znanstvenom smislu, perfidan, dakle, nevješto prikričan vid (intelektualne) *neodgovornosti*, uz, istovremeno, krajnje jeftin pokušaj *razvodnjavanja* njenih znakovito diskreditirajućih potencija u tako amoralnoj podjeli s drugima.

Preciznije govoreći, *intelektualna neodgovornost*, skrivena iza grupno-petijskog mišljenja, predstavlja epistemološki jalov napor da se jedna ideja, time što iza nje stoje «i drugi» (potpisnici peticije), psihološki, projektuje i sugerira najširoj javnosti kao – *jedina istina*. Međutim, iskustveno i logičko-metodološki govoreći, znamo da ono što nekoj ideji ili tvrdnji (i to valja snažno naglasiti), osigurava sanjanu istinitost (popperovski tačnije: *istinolikost*), *nije broj* onih koji je zastupaju, nego *kvalitet* argumenata i *validnost* činjenica koje, podupirući je, čvrsto iza nje stoje.

Najkraće, uprkos svoj toj socio-psihološkoj akrobatici peticionaša, «peticijska istina», principijelno, može da predstavlja samo za(b)ludnu «istinu» te grupe, a nikako moguću znanstvenu istinu u *Popperovom* smislu riječi.

U prilog rečenom, zamislimo sljedeću sliku:

Svi stanovnici nekog grada od svog rođenja nose zelene naočari. I svi *sve* vide isto: *zeleno*. I svi tvrde da je naša stvarnost upravo onakva kako je oni vide – *zelena*. Ali, uprkos tog *horskog konsenzusa*, njihova (i naša) stvarnost nije zelena, nego je samo njihove naočari – boje u zeleno (adaptirano prema ideji F.D. Peat-a). Na isti način, i protivnici Piramide, samo sa pogledom preformiranim kroz idejne prozore svojih kabineta, mogu apodiktčki da tvrde kako tu nikakve piramide nema, i da je Visočica samo «obično brdo».⁶ Uostalom, već sama formulacija «*obično brdo*», i mimo volje njenog autora, logički dozvoljava jasnu distinktnu mogućnost postojanja i nekih drugih – dakle, «neobičnih» brda.

Ali, gdje nestaje ta mogućnost, i šta na kraju biva s tako implicite nagoviještenom drugošću?

Potiskivana apriorizmom fachovske zaslijepljenosti, ostaje implicitna mogućnost te (piramidalne) *drugosti*, potpuno izvan perceptivnog i gnoseološkog horizonta svog formulatora. Stoga, psihoanalitički, nije «kvaka» u tome što formulator i istomišljenici tvrde da Piramide nema. Ljudski i civilizacijski gledano, stvar je mnogo kompleksnija i, semantički čitana, u fenomenološko-spoznajnom ključu profesionalne etike, otvara nam se kao vrlo složen i racionalno višedimenzionalan problem:

⁶ A neki ak, poput zagrebačkog saradnika *BH Dana* Miljenka Jergovića, autora teksta «*Bosanske piramide*», u svom neshvatljivom odiozumu spram istraživačkih napora Osmanagića u Piramidi ak vide nekakvo politikantski izmaštano i potpuno nerazumljivo fantomsko bošnjaštvo, naprasno izvedeno iz pitanja «dje urlije» (izraz autora M. J.), tj. izvotno, akademski i duhovno potpuno neiskusnih visokih gimnazijalaca, koji su bili samo publika u TV studiju. Uprkos svojoj izvotnoj nevinosti i neiskustvu, maloljetna dje urlija se pedesetogodišnjem autoru gade («*visočkih srednoškolaca ... se gadim*») samo zato «što im je bilo dozvoljeno da pitaju» i što su njihova pitanja bila intonirana pro/bosanski (a, nikako bošnjački), te je za Jergovića obojito iritirajuće bošnjaštvo moglo biti namjenski inducirano samo iz njihovih imena (Cf. *Dani*, br. 475, 21.07.2006. str. 67). Poredeći i visoke maloljetnike sa zlovoljnim Tuđmanovim i Miloševićevim penzionerima, Jergović zapravo potpuno bespotrebno sugerira njihovu genuinu, urođenu pokvarenost i zloću kao nekakvo «*specifično, agresivno, nasilno rasprostranjeno piramidalno bošnjaštvo*». I dok se tamo, kod Tuđmana i Miloševića tek u penziji, dakle, vremenom, postaje pokvaren i zao, ovdje se, u BiH, i Visokom, takvi pokvarenjaci naprosto računaju i sve što autoru teksta ostaje jeste ga enje nad njima. A onda iz tog ga enja pote e verbalna bujica niza mizantropskih formulacija tipa: «*bošnjački sekularni nacionalizam*»; «*bošnjačka pamet*»; «*bošnjačke ruke*» (sve cinično intonirano); «*protobošnjak iz prijateljskog Teksasa*»; «*bošnjačke nacionalne stvari*»; «*nacionalci*»; i tako dalje; i dalje tako... Moram priznati da u okviru ovog spora nisam mogao ni sanjati takve formulacije, te u svojoj zatečenosti, još i danas, rezignirano nadnesen nad njima pokušavam dokučiti eventualno psihološku pozadinu motiva (u politici naprosto ne elim vjerovati), kojim su potaknute.

Znanstveni problem je

što svi ti kritičari ne nude nikakve ozbiljne dokaze za svoje tvrdnje.

Moralni problem je

što Osmanagićevi oponenti ne smiju (ili ne žele) da izađu na teren.

Intelektualni problem je

što odbijaju svako argumentirano suočavanje sa već postojećim materijalnim dokazima na terenu.

Licemjerni problem je

to što traženjem zabrane kopanja, oponenti sprečavaju Osmanagića da traga za novim (konačnim) dokazima.

Istovremeno, oni sami, *bez ikakvih konkretnih protudokaza*, traže od javnosti da im bezuslovno i «na bijelo», vjeruje.

A vjerovati i znati, nije isto.

Jer, Vjera i Nauka nisu i nikad neće biti isto.

Pa, iako Religija nije naučna, ponekad je sama Nauka, vrlo religiozna. I tu je, izgleda, osnovni problem nekih BH arheologa i povjesničara. Da podsjetim: *danas opšteprihvaćeni naučni dokazi*, u neko davno vrijeme, *odbijani su samo zato što su bili u neskladu sa biblijskom slikom svijeta*. Nažalost, nerijetko se i moderna nauka ponaša poput srednjovjekovne crkve: dogmatski je netrpeljiva prema svemu što još ne razumije. (Andreas / Kilian).

Ali sve će to proći.

I upravo zato, na osnovu onoga što je već sada *evidentno* (što se *dā vidjeti* na terenu), – Piramide ima! I biće je sve dotle dok *dosad viđeno* (evidentirano), ne bude opovrgnuto znanstveno relevantnim argumentima.⁷

⁷ Tako iz stava «*Svi labudovi su beli*» logički sledi «*Nijedan labud nije ne-beo*». Egzistencija onoga što je zabranjeno, utvrđena empirijskom evidencijom, predstavlja kontraevidenciju datom univerzalnom iskazu i obara ga. Usvojen opservacioni iskaz «*Postoji crni labud u prostorno-vremenskoj regiji k*» opovrgnuće stav «*Svi labudovi su beli*».

Na taj način opovrgavanje na osnovu opservacione evidencije zamenjuje verifikaciju (odnosno konfirmaciju) u smislu veze nauke i iskustva. (...) Veza nauke i iskustva može da se postigne jedino preko mogućnosti da jedan iskaz bude opovrgnut empirijskim testom (u našem slučaju KOPANJEM, E.B.). Nauka tako prestaje da se posmatra kao sistem istinitih univerzalnih iskaza, već postaje permanentna promena sistema hipoteza koje objašnjavaju stvarnost u određenom

Dakle, ja sam «za» Piramidu, ali isto tako (da ne bude nikakve zabune) i za puno ljudsko, demokratsko, i znanstveno-legitimno *pravo njenih protivnika* da budu – «protiv» Piramide.

Uz samo jedan uslov:

da svoje «protiv» potvrđuju *deiktički* (kopanjem i materijalnim dokazima «da je nema»), a ne *demagoški* (zbunjivanjem javnosti napadnim traženjem zabrane kopanja i istraživanja).

Zapravo, i time završavam, sve ovo što se zbiva na polemičkoj liniji «ima – nema» Piramide, podsjeća na onu šizofrenu situaciju gdje, upravo racionalno prisutni dokazi, prisiljavaju oponente na njihovo sve žešće i iracionalnije poricanje. Kao u paradoksalnom dijalogu književnika *Ivana Dončevića* koji odslikava svu *moralnu bijedu* ugljene krize izazvane upravo viškom, a ne nedostatkom ugljena (kako bi se to «zdravorazumski» očekivalo):

*Majko, zašto je hladno u našoj sobi?
Jer nema ugljena, sine.*

*A zašto nema ugljena?
Jer tata nema posla.*

*A zašto tata nema posla?
Jer ima previše ugljena, sine.*

Nešto slično događa se, izgleda, i sa *Bosanskom piramidom sunca*.

Sa malicioznošću u spor već injektiranog apriorizma *Osmanagićevih* oponentata, *Dončevićev* dijalog, (pro)piramidalno čitan, mogao bi (bez ikakve obaveze na to), da glasi i ovako:

Majko, zašto nema Piramide?
Jer, nema dokaza, sine.

A zašto nema dokaza?
Jer neki zabranjuju da se kopa.

A zašto neki zabranjuju da se kopa?
Jer, ima previše dokaza, sine.

stepenu, ali na kraju bivaju opovrgnute iskustvom i zamenjene hipotezama veće eksplanatorne snage (koje obuhvataju sve ono što i stare, ali objašnjavaju i ona iskustva na kojima su stare pale). Istinitost takvih teorija nikada se ne može tvrditi. One nikada nisu istinite, ali se može reći da je svaka od njih bliža istini nego prethodna. (Cf. S. Sindelić, *Popperova koncepcija opovrgavanja naučnih teorija*, in: *Filozofske sveske VIII, Filozofija Karla Poppera*, Beograd, 1976. str.172)

